

იურიდიული ფსიქოლოგიის მეცნიერების სისტემის საკითხები

ვახტანგ ნადარეიშვილი¹

აბსტრაქტი

მოცემული ტექსტის მიზანია ფსიქოლოგიის მეცნიერების ადგილისა და მნიშვნელობის მითითება სოციალური ურთიერთობების ნორმატიული რეგულირების ეფექტურობის გაზრდაზე მიმართულ თეორიულ და პრაქტიკულ საქმიანობაში, საკუთრივ იურიდიული ფსიქოლოგიის თანამედროვე მიმართულებების მიმოხილვა, ფსიქოლოგიისა და სამართლის მეცნიერებების ურთიერთთანამშრომლობის სფეროების მითითება, აქტუალური თემატიკის/პრობლემატური საკითხების იდენტიფიცირება და თანამშრომლობის პერსპექტიული მიმართულებების ხედვის ხელშეწყობა. ტექსტის მიზანს, აგრეთვე, წარმოადგენს ფსიქოლოგიისა და იურისპრუდენციის პოტენციალის სრული გამოყენებისა და მულტიდისციპლინური მიდგომის პროდუქტიულობის ნათელყოფა და აღნიშნული თანამშრომლობის სტიმულირება სოციალური უსაფრთხოების, სტაბილურობისა და პროგრესის უზრუნველყოფის, კანონიერებისა და მართლწესრიგის განმტკიცების, დამნაშავეების წინააღმდეგ ბრძოლისა და ადამიანის უფლებების დაცვის მიმართულებით.

საკვანძო სიტყვები: ქვედარგები, ნორმატიული, რეგულაცია, დევიაცია, ათითუდი

ტრადიციულად, ფსიქოლოგია და, შესაბამისად, მისი გამოყენებითი ქვედარგიც, იურიდიული ფსიქოლოგია (ფსიქოლოგია-სამართლის მეცნიერება²), საუკეთესო შემთხვევაში, სამართლის მეცნიერებების დამხმარე, მეორე პლანის რესურსად მიიჩნეოდა, რომელსაც მხოლოდ მცირერიცხოვან და სპეციალურ შემთხვევებში მიმართავდნენ, არადა „ძნელი წარმოსადგენია ინტელექტუალური სფეროები, რომლებიც, თუ შინაარსობრივად იქნებიან დაწყვილებული, იყვნენ უფრო ინტერდისციპლინური, ვიდრე ფსიქოლოგია და სამართალი. ფსიქოლოგიასაც და სამართალსაც, არსობრივად, საქმე აქვს ადამიანის ქცევის აღწერასთან, ანალიზთან, ახსნასთან, წინასწარმეტყველებასთან და ზოგჯერ, ფორმირებასთანაც. აღნიშნულ სფეროებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებები, მეტწილად, მეთოდებშია“ (Carson, D. & Milne, R. & Pakes, F. & Shalev, K. & Shawyer, A., 2007).

ფსიქოლოგიის მიმართ სკეპტიკური დამოკიდებულების საფუძველს (აქ ჩვენ მხოლოდ საკუთრივ ფსიქოლოგიის პრობლემებზე მითითებით შემოვიფარგლებით), სხვასთან ერთად, იურიდიული ფსიქოლოგიის განვითარების არასაკმარისი დონე და, შესაბამისად, მისი გამოყენების სარგებლიანობაში დარწმუნებულობის დაბალი ხარისხი წარმოადგენდა. უკანასკნელ ათწლეულებში, საერთაშორისო პრაქტიკაში, ფსიქოლოგიისა და სამართლის მეცნიერებების ურთიერთთანამშრომლობაში სერიოზულ ძვრებს ჰქონდა ადგილი (მათ შორის, ნაწილობრივ, საქართველოშიც), რაც იურიდიული ფსიქოლოგიის გარკვეული წარმატებებით შეიძლება აიხსნას. გასაგებია, რომ ამ ორი სფეროს ურთიერთქმედების ინტენსივობა და, შესაბამისად, პროდუქტიულობა

¹ ვახტანგ ნადარეიშვილი- ფსიქოლოგიის დოქტორი, თსუ.

² Psycho-Legal Studies.

დამოკიდებულია მათი წარმომადგენლების კომპეტენციაზე და ძალისხმევაზე კონცენტრირდნენ და კოორდინირდნენ ორივე სფეროსთვის მნიშვნელოვან და აქტუალურ ურთიერთგადამკვეთ თემატიკაზე. სამართლიანია მკვლევარების მიდგომა, რომლის თანახმადაც „საკითხი არ დგას ფსიქოლოგიისა და სამართლის მჭიდრო ურთიერთკავშირის არსებობის თაობაზე, არამედ ეხება იმას, თუ რა ზღვრამდე არის მზად სამართალი და სამართლებრივი სისტემა და საჭიროდ თვლის რომ მიიღოს („შეინყნაროს“) ფსიქოლოგია და რა ზომით არიან ფსიქოლოგები მზად და აუცილებლად მიაჩნიათ თავიანთი საქმიანობა მოარგონ სამართლებრივი სისტემის საჭიროებებს და მოთხოვნებს“ (Carson, 1995).

ფსიქოლოგიისა და სამართლის თანამშრომლობის აუცილებლობასა და მიმართულებებს ასახავს ამერიკის ფსიქოლოგიის ასოციაციის განყოფილებისა და ფსიქოლოგია-სამართლის საზოგადოების მიერ დეკლარირებული, მოცემული დარგის პრიორიტეტული მიზნები (The American Psychology-Law Society):

ა) სამართლისა და სამართლებრივი ინსტიტუტების ცოდნასა და გაცნობიერებაში ფსიქოლოგიის წვლილის ამაღლება ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევის მეშვეობით;

ბ) სამართლებრივ საკითხებში ფსიქოლოგთა განათლებისა და სამართლის სფეროს მუშაკების ფსიქოლოგიური განათლების სტიმულირება და ხელშეწყობა;

გ) ფსიქოლოგთა და სამართალმცოდნეთა პროფესიული გაერთიანებებისა და ფართო საზოგადოების ინფორმირება ფსიქოლოგიისა და სამართლის სფეროში მიმდინარე კვლევითი, საგანმანათლებლო და მომსახურებითი საქმიანობის შესახებ.

ეხება რა ფსიქოლოგია – სამართლის სამეცნიერო სფეროს განვითარებას, A. Kapardis მიუთითებს – „სამართალთან მიმართებით ფსიქოლოგიის გამოყენების შესაძლო ვარიანტების სიმრავლე შეიძლება დიფერენცირდეს იმის მიხედვით, თუ როგორ იქნება განმარტებული: (ა) ფსიქოლოგია სამართალში (psychology in law); (ბ) ფსიქოლოგია და სამართალი (psychology and law); (გ) სამართლის ფსიქოლოგია (psychology of law)“ (Kapardis, 2014). Blackburn-ის განსაზღვრების თანახმად, ფსიქოლოგია სამართალში გულისხმობს „ფსიქოლოგიის სპეციფიკურ/კონკრეტულ გამოყენებას სამართლის სფეროში, მაგალითად, როგორცაა: მოწმის ჩვენების სანდოობა; ბრალდებულის/განსასჯელის ფსიქიკური მდგომარეობა; განქორწინების შემთხვევაში მშობლის შესაფერისობა/ვარგისიანობა ბავშვზე მეურვეობისთვის“ (Blackburn, 1996). A. Kapardis-ის მიხედვით, „ფსიქოლოგია სამართალში ყველაზე ხშირად გამოყენებადი {ტერმინი} იყო ზემოხსენებული სამიდან და წარმომადგენდა უხერხულობის {გაურკვეველობის} გამომწვევ ძირითად წყაროს სამართლებრივ ფსიქოლოგიაში (legal psychology)“ (Kapardis, 2014). სახელწოდება ფსიქოლოგია და სამართალი Blackburn-ის მიერ გამოიყენება იმისთვის, „რათა მოიცვას, მაგალითად, სამართალდამრღვევებთან, ადვოკატებთან, მოსამართლეებთან და მსაჯულებთან დაკავშირებული ფსიქოლოგიურ-სამართლებრივი (psycholegal) კვლევები. დაბოლოს, სამართლის ფსიქოლოგია გამოიყენება ისეთი საკითხების ფსიქოლოგიურ კვლევებთან მიმართებაში, როგორებიცაა: რატომ ემორჩილებიან/არ ემორჩილებიან ადამიანები გარკვეულ კანონებს; ზნეობრივი განვითარება; საზოგადოებრივი წარმოდგენები და ათითუდები სხვადასხვაგვარი სა-

დამსჯელო სანქციების მიმართ“ (Blackburn, 1996). რაც შეეხება სახელწოდებას *სასამართლო ფსიქოლოგია (forensic psychology)*, ის უნდა გამოყენებულ იქნას მხოლოდ „სასამართლოებისთვის ფსიქოლოგიური ინფორმაციის უშუალო მიწოდების/წარდგენის შემთხვევების, ანუ სასამართლოებში წარმოებული {ფსიქოლოგიური} საქმიანობის აღსანიშნად“ (Blackburn, 1996).

რამდენადაც არ არსებობს *სამართლებრივი ფსიქოლოგიის (legal psychology)* საყოველთაოდ მიღებული განსაზღვრება, Kapardis-ის შეხედულებით, J. Ogloff-ის მიერ შემოთავაზებული, ქვემოთ მოტანილი დეფინიცია, საკმარისად ფართოა და ზომიერიც, იმისთვის, რათა შეამციროს მოცემულ სფეროსთან დაკავშირებული გარკვეული განუსაზღვრელობა – *სამართლებრივი ფსიქოლოგია* ესაა „ადამიანებზე სამართლის ზემოქმედებისა და ადამიანების სამართალზე გავლენის მეცნიერული შესწავლა. სამართლებრივი ფსიქოლოგია, ასევე, მოიცავს ფსიქოლოგიური კვლევის და პრაქტიკის გამოყენებას სამართლებრივ ინსტიტუტებთან და სამართალთან ურთიერთობაში მყოფ ადამიანებთან მიმართებით“ (Ogloff, 2000).

ზემოთ მოტანილი განმარტებების გათვალისწინებით, სახელწოდებაში „იურიდიული ფსიქოლოგია“ ვიგულისხმებთ ფსიქოლოგიის ქვედარგს, რომელიც აერთიანებს ფსიქოლოგია-სამართლის სფეროში წარმოებულ თეორიულ, გამოყენებით და პრაქტიკულ საქმიანობას. იურიდიული ფსიქოლოგია მოიცავს კვლევისა და პრაქტიკის მრავალ მიმართულებას, რომლებიც, სისტემატიზაციისას, თანაბარი წარმატებით შეიძლება ერთდროულად მიეკუთვნონ ერთ ან რამდენიმე სფეროს, რაც დამოკიდებული იქნება კონკრეტული ქვეყნის ან ფსიქოლოგიის სკოლის სამეცნიერო-კვლევით ტრადიციაზე, მოცემული დარგის მნიშვნელობაზე კონკრეტული საზოგადოებისთვის, ზოგად შეხედულებაზე სამეცნიერო დისციპლინების საგანზე და ობიექტზე და მათ მიმართებაზე, აგრეთვე, კონკრეტული ქვედარგის თუ მიმართულების განვითარების დონეზე მოცემული ეტაპისთვის.

იურიდიული ფსიქოლოგიის გამოყენების სფეროები მუდმივად ფართოვდება. ეს სფეროები (მეცნიერების სისტემა), როგორც აღინიშნა, მრავალგვარად შეიძლება დაჯგუფდეს. ქვემოთ მოვიტანთ რამდენიმე კლასიფიკაციის ოდნავ მოდიფიცირებულ ვერსიებს. G. Gulotta (Gulotta, G. & Curci, A., 2009) და A. Kapardis (Kapardis, 2014) კლასიფიკაციების გათვალისწინებით:

1. **Judicial Psychology** {სასამართლოს/იუსტიციური ფსიქოლოგია ვ.ნ.} ფოკუსირდება ინდივიდზე, როგორც ბრალდებულზე ან განსასჯელზე და, ასევე, სასამართლო პროცესის სხვა მონაწილეებზე – მოწმეზე, დაზარალებულზე, დამცველზე, მოსამართლეზე;
2. **Criminal Psychology** {კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია. ვ.ნ.} შეისწავლის ინდივიდს/პირს, როგორც სამართალდამრღვევს და როგორც დევინანტს;
3. **Legal Psychology** {სამართლის ფსიქოლოგია ვ.ნ.} აწარმოებს ფსიქოლოგიური ცოდნის კოორდინირებას და მიმართავს მოქმედი სისხლისა და სამოქალაქო კანონმდებლობის საჭიროებებისთვის გამოსაყენებლად;
4. **Forensic Psychology** {სასამართლო ფსიქოლოგია ვ.ნ.} დაკავშირებულია საკითხებთან, რომელთა ფსიქოლოგიური ასპექტები გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენენ სამართლებრივი შეფასებისა და ექსპერტიზის თვალსაზრისით;

5. **Re-educative Psychology** {საგანმანათლებლო-კორექციული. ვ.ნ.} შეისწავლის ინდივიდებს, რომლებიც ექვემდებარებიან გამასწორებელ და რეაბილიტაციურ ან სადამსჯელო ზემოქმედებას. სწავლობს შესაბამისი ღონისძიებების დანიშნულებას, ფასეულობას, მიზანშეწონილობას და ეფექტურობას;
6. **Legislative Psychology** (საკანონმდებლო ფსიქოლოგია. ვ.ნ.) მონაწილეობს მოქმედი კანონმდებლობის დახვეწაში და ახალი იურიდიული ნორმების შემუშავებაში.

Gulotta-ას მიერ შემოთავაზებული, ზემოთ გამოყენებულთაგან განსხვავებულ კრიტერიუმებზე დაფუძნებული კლასიფიკაციის მიხედვით, ფსიქოლოგია-სამართლის სფეროში ფსიქოლოგიის გამოყენება შეიძლება იყოს „პირდაპირი/უშუალო – როდესაც {საკითხის} მეცნიერული {ფსიქოლოგიური} არსის ზედმინევენით გათვალისწინება ხდება (მაგალითად, სამართალდამრღვევის პიროვნული მახასიათებლების ან მოწმის მეხსიერების შეფასება) და ირიბი – როდესაც ფსიქოლოგიური მეთოდები გამოიყენება დიაგნოსტიკური საშუალებების/მეთოდების განსაზღვრისა და გაუმჯობესებისთვის (მაგალითად, ექსპერტიზა, ან ჯვარედინი დაკითხვა)“ (Gulotta, G. & Curci, A., 2009). იგივე ავტორის მიხედვით, „ფსიქოლოგიას შეუძლია დაეხმაროს სამართალს მის ძალისხმევაში მოახდინოს რეალობის უტყუარი რეკონსტრუქცია. მართლაც, სასამართლო პროცესი ფოკუსირებულია არა ისტორიულ რეალობაზე, არამედ, ყველა არსებული პროცედურული საშუალების გამოყენებით, ახალი რეალობის კონსტრუირებაზე, რომელიც მიისწრაფვის ისტორიული რეალობისკენ“ (Gulotta, G. & Curci, A., 2009).

იურიდიული ფსიქოლოგიის სისტემა, ძალზე შეკვეცილად და სქემატურად, შესაძლოა შემდეგი ელემენტების/მიმართულებების სახითაც წარმოვადგინოთ:

1. სამართლის ფსიქოლოგია:

სისტემა ადამიანი-საზოგადოება-სახელმწიფო-სამართალი;

სოციალური სისტემების სტაბილურობა;

სოციალური სისტემების ტრანსფორმაციის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტები;

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები;

სამართლიანობა და სამართალი;

დემოკრატიზაციის პროცესი – სოციალურ რეგულაციაზე სოციალური ინტეგრაციის პრევალირების დინამიკა;

სოციალური ადაპტაციისა და დეზადაპტაციის თემატიკა;

სოციალური ნორმების ფორმირების, ცვლისა და მოქმედების კანონზომიერებები;

სამართლის ქმედითობის (ეფექტიურობის) სოციალ-ფსიქოლოგიური, იურიდიული და პოლიტიკური ნაწილობრივი;

მართლზომიერი ქცევა, სამართალდარღვევა და იურიდიული პასუხისმგებლობა;

დევიაცია და დანაშაული;

დანაშაულობა და მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებები;

სამართლებრივი სახელმწიფო, სამოქალაქო საზოგადოება, სამართლის ზეობა („კანონის უზენაესობა“).

2. კრიმინოლოგიური ფსიქოლოგია:

დანაშაულობისა და დანაშაულის გამომწვევი, სახელდობრ ფსიქოლოგიური, მიზეზები/ფაქტორები;

დევიაციური და დანაშაულებრივი ქცევის, სამართალდარღვევის ფსიქოლოგიური მექანიზმები;

სამართალცნობიერების (მართლშეგნების) ჩამოყალიბებისა და დეფორმაციის კანონზომიერებები;

სოციალური კონტროლის ფსიქოლოგიური ასპექტები;

დანაშაულის/ქმედების სუბიექტი („დამნაშავის პიროვნება“);

დანაშაულის/ქმედების სუბიექტური მხარე (განზრახვა, მიზანი, ემოცია, მოტივი);

დანაშაულის პრევენციის საკითხები;

გამასწორებელ-კორექციული და აღმზრდელი ღონისძიებების ეფექტურობის პრობლემატიკა;

მართლსაწინააღმდეგო ქცევის განმსაზღვრელი პიროვნული და ჯგუფური (სუბკულტურა, კონტრკულტურა) ნიშნების დიაგნოსტიკა და ქცევითი მოდელებისა და სტერეოტიპების ჩამოყალიბების პრევენცია;

სოციალიზაციის და რესოციალიზაციის პროცესში მიმდინარე, სოციალური ღირებულებებისა და ნორმების ინტერიორიზაციისა და ფიქსაციის (მდგრადი ფსიქიკური წარმონაქმნების ფორმირების) ფსიქოლოგიური კანონზომიერებები;

აგრესიისა და კონფლიქტის თემატიკა;

დანაშაულობის გენდერული და დემოგრაფიული კორელატები;

ოჯახის და არასრულწლოვანთა პრობლემატიკა (ძალადობა ოჯახში, ბულინგი);

ვიქტიმოლოგია. დანაშაულის მსხვერპლი. რისკის წარმოქმნის და დანაშაულის პროვოცირების ფსიქოლოგიური ფაქტორები.

3. სასამართლო ფსიქოლოგია:

სამართალწარმოებისა და სამართალგამოყენების სფეროსთან დაკავშირებული ფსიქოლოგიური ასპექტები;

სამართალდამცავთა ფსიქოლოგია და მათი საქმიანობის ფსიქოლოგიური დახასიათება;

სამართალდამცავთა ფსიქოლოგიური შეფასების, შერჩევისა და სწავლების მეთოდები;

ბრალდებულთა, განსასჯელთა, მსჯავრდებულთა, მონმეთა, დაზარალებულთა, ნაფიც მსაჯულთა კონსულტირება და შერჩევა;

დაკითხვისა და ჩვენების ფსიქოლოგია: ინფორმაციის მიღების, ფიქსირების, შეფასების ფსიქოლოგიური კანონზომიერებები. ჩვენებებში შეცდომებისა და ტყუილის ფაქტების დიაგნოსტიკა და პრევენცია. დაკითხვის სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფსიქოლოგიური მდგენელები;

სამართალწარმოების მონაწილეთა ურთიერთშემოქმედების მეთოდები და მისი დასაშვები საზღვრები (სპეციალური ეთიკა). ფსიქიკური იძულების, ძალადობის, შთაგონების, დეზინფორმაციის საკითხები;

ბრალის გამომრიცხველი და შემამსუბუქებელი გარემოებანი;

ქმედუნარიანობის საკითხები (აფექტი, შერაცხადობა, ნაწილობრივი შერაცხადობა, შეურაცხადობა);

სასამართლო-ფსიქოლოგიური და კომპლექსური ფსიქიატრიულ-ფსიქოლოგიური ექსპერტიზის მეთოდოლოგია და მეთოდოლოგია.

4. პენიტენციარული და კორექციული ფსიქოლოგია:

სამართალდამრღვევთა რესოციალიზაცია და რეადაპტაცია;

სოციალური ადაპტაციის დარღვევები და დეზადაპტაციის პრობლემები (ალკოჰოლიზმი, ნარკომანია);

პიროვნული მახასიათებლების შეფასება (შენწყალების, ამნისტიის, პირობით ვადამდე გათავისუფლების კონტექსტი);

პრობაციის ინსტიტუტის პრობლემატიკა;

სასჯელსრულების დაწესებულებაში ყოფნასთან დაკავშირებული ფსიქოლოგიური მდგომარეობები;

თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში არაფორმალური ჯგუფების წარმოქმნისა და ფუნქციონირების ფსიქოლოგიური ასპექტები;

პენოლოგია. დასჯისა და სასჯელის ფსიქოლოგიური კონცეფციები.

5. საკანონმდებლო ფსიქოლოგია:

სამართლის ნორმატიული სისტემისა და კონკრეტული ნორმების შესწავლა საზოგადოების მოცემულ მდგომარეობასთან (საზოგადოებრივი აზრის შესწავლა), მოთხოვნებთან, მიზნებთან და გამონევევებთან საკანონმდებლო დღის წესრიგის თავსებადობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით;

საკანონმდებლო ცვლილებების შეტანისა და ამოქმედების დაგეგმვა მათთან ადაპტაციისთვის საჭირო ვადების დადგენის და, შესაბამისად, მათი ეფექტიურობისა და საზოგადოებრივი სტაბილურობის უზრუნველყოფის მიზნით.

6. ფსიქოლოგიური სამართალი:

„სამართალმცოდნეობის პოზიციიდან შეინსავლის სამართლის ნორმებს, რომლებიც საჭიროებენ ფსიქოლოგიურ შეფასებას მათი განმარტების ან გამოყენებისთვის. ფსიქოლოგია ფოკუსირებულია საკუთრივ კოგნიტურ და ქცევით ასპექტებზე და იმ გავლენაზე, რომელიც მათ აქვთ მესამე მხარეზე. ამგვარად, ფსიქოლოგია სპეციფიკური დისციპლინაა, რომელსაც შეუძლია ადამიანის ქცევის სამართლებრივი თვალსაზრისით შეფასებაში დახმარების აღმოჩენა. არსობრივი თვალსაზრისით, ის მიმართებაშია „ფსიქოლოგიურ მდგომარეობებთან“, „ვითარებებთან“, „არემოებებთან“ და „პასუხისმგებლობასთან“ (Gulotta, G. & Curci, A., 2009).

ზემოთ მოტანილი ჩამონათვალის გარდა, მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს იურიდიულ ფსიქოლოგიაში სამართლებრივი კულტურის კვლევითი მიმართულების გამოყოფა, ვინაიდან, გარდა სრულყოფილი ნორმატიული სისტემის არსებობისა, ნორმატიული სისტემის გამართული ფუნქციონირებისათვის და არანორმატიული/დევიაციური/დანაშაულებრივი ტენდენციების აღკვეთისა და პრევენციისთვის აუცილებელია „ადამიანის ფაქტორის/განზომილების“ გათვალისწინება, სახელდობრ, საზოგადოებისა და ცალკეული ინდივიდის სამართლებრივი კულტურის მაღალი დონის არსებობა. სამართლებრივი კულტურის მდგენელი – სამართალცნობიერება/მართლშეგნება მოიცავს სამართალთან და სამართლებრივ სისტემასთან დაკავშირებული განწყობების, მოლოდინების, შესედულებების, დამოკიდებულებებისა და რწმენების სისტემებს. სა-

მართლმწივი კულტურის მეორე მდგენელი – ნორმატიული/სამართლებრივი ქცევა ეხება და მოიცავს აქტივობის ცნობიერი და არაცნობიერი რეგულატორების სინერგიზმის საკითხებს, რომლებიც, მეტწილად, არაცნობიერი არსებობის მქონე ფსიქიკური წარმონაქმნებისა და ნებელობისა და მოტივაციის ცნობიერი პროცესების ურთიერთშემავსებელი თანამშრომლობის საკითხების ანალიზთან არის დაკავშირებული. ცხადია, რომ აღნიშნული თემატიკა ფსიქოლოგიის კომპეტენციის სფეროს წარმოადგენს და ამ მიმართულებაზე კვლევის ფოკუსირების გარეშე შეუძლებელია სამართლებრივი კულტურის და, ზოგადად, ნორმატიული რეგულაციის საკითხების სრულფასოვანი ანალიზი.

იურიდიული ფსიქოლოგიის ამოცანებისა და მიმართულებების ჩამონათვალადან ნათლად ჩანს, რომ ნორმატიული რეგულაციის საკითხების დამუშავებისას, პიროვნების კარდინალური ფსიქოლოგიური მახასიათებლების, კონკრეტული ფსიქოლოგიური მდგომარეობების, მისი განწყობებისა და მოლოდინების სისტემებისა და აქტივობის ფსიქიკური რეგულაციის დონეების სპეციფიკის გათვალისწინების აუცილებლობას ავტორთა უმეტესობა ადასტურებს. გასაგებია, რომ დ. უზნაძის განწყობის თეორიაზე დაფუძნებულ ფსიქოლოგიის საქართველოს სკოლას, სათანადო სამეცნიერო ძალისხმევის არსებობის შემთხვევაში, მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია ფსიქოლოგია-სამართლის მეცნიერების განვითარებაში. გასათვალისწინებელია, რომ ჩამოთვლილი და სხვა თემატური მიზნების რეალიზაცია დაკავშირებულია ფსიქოლოგიაში შესაბამისი მიმართულებებით წარმოებული კვლევების ინტენსიფიკაციასთან და, შესაბამისად, ზოგადად ფსიქოლოგიის თეორიული, მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული მიმართულებების განვითარების სტიმულირებასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Blackburn, R. (1996). What is forensic psychology? *Legal and Criminological Psychology* Volume 1, Issue 1 p. 3-16.
- Carson, D. (Ed.). (1995). *Handbook of psychology in legal contexts* (2 ed.). Wiley.
- Carson, D. & Milne, R. & Pakes, F. & Shalev, K. & Shawyer, A. (2007). Psychology and Law: A Science to be Applied. In Carson D. (Ed.), *Applying Psychology to Criminal Justice* (1 ed., pp. 1-19). Wiley.
- Gulotta, G. & Curci, A. (2009). Juridical Psychology. (S. Carta, Ed.) *Encyclopedia of Life Support Systems*, 3, p. 412.
- Kapardis, A. (2014). *Psychology and Law A Critical Introduction* (4th ed.). Cambridge University Press.
- Ogloff, J. (2000). Two steps forward and one step backward: The law and psychology movement(s) in the 20th century. *Law and Human Behavior*, Vol 24(4), pp. 457-483.
- The American Psychology-Law Society. (n.d.). <http://www.apadivisions.org/division-41/about/index.aspx>. Retrieved 2024, from <https://ap-ls.org/about/>.